

## หอสมุดมหาวิทยาลัย

หอสมุดมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญยิ่ง และช่วยให้มหาวิทยาลัยดำเนินงานได้ตามบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทั้งสี่ประการ คือ

๑. การสอน เพื่อผลิตบุคคลให้มีวิชาชีพระดับสูงสำหรับออกไปรับใช้สังคม
๒. การวิจัย เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษา และอาจารย์ค้นคว้าหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนฝึกฝนให้รู้จักวิเคราะห์และนำเอาผลงานวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม
๓. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ
๔. การถ่ายทอดวัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้แก่บัณฑิตนักศึกษา เพื่อที่จะได้ถ่ายทอดต่อไปยังประชาชน

ด้วยเหตุนี้ หอสมุดจึงเป็นหัวใจของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

### การบริหารและการดำเนินงานของหอสมุดมหาวิทยาลัย

งานหอสมุดมหาวิทยาลัยเป็นงานที่สลับซับซ้อนและมีความยุ่งยาก จะต้องบริหารและดำเนินงานโดยผู้ที่ได้รับการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์มาแล้วเป็นอย่างดี ผู้อำนวยการหอสมุดมหาวิทยาลัย เป็นหัวหน้าของหอสมุดและขึ้นตรงต่ออธิการบดี หอสมุดมหาวิทยาลัยส่วนมากจะแบ่งงานออกเป็นอย่างน้อย ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายงานบริการและฝ่ายงานเทคนิค แต่ละฝ่ายมีรองผู้อำนวยการเป็นหัวหน้า และอาจจะมีการรองหัวหน้าฝ่ายด้วย

ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าบรรณารักษ์หอสมุดมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบงานทุกด้านของหอสมุด เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับผู้บริหารและผู้ดำเนินงานทุกระดับของมหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยจะมีกรรมการที่ปรึกษาซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์ และ

บางครั้งอาจจะมีนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย ในหอสมุดมหาวิทยาลัยเอกชนขนาดใหญ่ จะมีคณะกรรมการภายนอกประกอบด้วย บรรณารักษ์ และคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยอื่น คณะกรรมการดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเข้าใจปัญหาและความต้องการของหอสมุดอื่นจะช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถบรรลุจุดประสงค์สี่ประการข้างต้นได้

### การบริการของหอสมุดมหาวิทยาลัย

แต่เดิมหอสมุดมหาวิทยาลัยเน้นการพัฒนาทรัพยากรหอสมุด (library resources) และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ รวมไปถึงการจัดสถานที่โดยเฉพาะสำหรับการทำวิจัยซึ่งมีการจัดทรัพยากรหอสมุดพิเศษแยกไว้ต่างหาก และให้บริการแตกต่างกันไปจากห้องสมุดคณะและห้องสมุดสาขาวิชา

หอสมุดมหาวิทยาลัยในปัจจุบันให้บริการมากกว่าเดิม และมีทรัพยากรหอสมุดสมบูรณ์ขึ้น มีเจ้าหน้าที่ชั้นวิชาชีพ (profession) ให้บริการในด้านต่าง ๆ เช่น การแนะนำอาคารสถานที่ ทรัพยากรหอสมุด การขอรับบริการ และการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นต้นว่า การใช้ฐานข้อมูลแบบออนไลน์ (on-line) เพื่อค้นหาดัชนี และสาระสังเขปที่ทำไว้สำเร็จรูปแล้ว เป็นต้น

### ความร่วมมือระหว่างหอสมุดมหาวิทยาลัย

ไม่มีหอสมุดมหาวิทยาลัยใดที่จะมีทรัพยากรห้องสมุดอย่างเพียงพอ ไม่ว่าห้องสมุดนั้นจะมีขนาดใหญ่เพียงใด ดังนั้นความร่วมมือระหว่างหอสมุดจึงเป็นเรื่องจำเป็นมาก หอสมุดมหาวิทยาลัยจะมีการร่วมมือกันในระดับชาติ เช่น ที่สหรัฐอเมริกาจะมี The Farmington Plan, The Library of Congress: National Program for Acquisitions and Cataloging (NPAC) และ Special Foreign Acquisitions Program ซึ่งมุ่งที่จะสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับทรัพยากรห้องสมุดทั้งสิ้น

นอกจากนี้  
หอสมุดอื่น  
ต่าง ๆ กัน  
มากมาย

ระบบคอม  
พิวเตอร์

### หอสมุด

หอ  
สมุด  
ด้วยวัตถุประสงค์  
มหาวิทยาลัย  
ในการวิจัย  
บริการต่าง  
ซึ่งมีทั้งนัก  
นักวิจัยและ

สภา

เพื่อบริการ

ในทางทฤษฎี

การบริหาร

เป็นระบบ

มหาวิทยาลัย

อยู่ในวิทยา

ความต้องการ

อย่างยิ่งใน

เกิดหอสมุด

กลุ่ม และ

บุคลากรใ

เรื่องการบริหาร

ห้องสมุดแ

บริการแก่

แต่ล

ขึ้นเพื่อร

การให้บริการ

โดยเฉพาะ

ค.ศ. ๑๙๕๔

หอสมุดมา

นอกจากนี้สิ่งทีผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างหอสมุดอื่น ๆ ได้แก่ การมีทรัพยากรห้องสมุดในรูปแบบต่าง ๆ กัน ราคาของทรัพยากรห้องสมุดที่สูงขึ้นอย่างมาก การสนับสนุนทางการเงินลดลง และการมีระบบคอมพิวเตอร์ใช้ในห้องสมุด จึงจำเป็นต้องมีความร่วมมือระหว่างหอสมุดมหาวิทยาลัย

### หอสมุดมหาวิทยาลัยในบางประเทศ

หอสมุดมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยที่หอสมุดนั้นสังกัดอยู่ เป็นแหล่งทรัพยากรในการวิจัยระดับชาติและระดับนานาชาติ และเสนอบริการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้หอสมุด ซึ่งมีทั้งนักศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ตลอดจนนักวิจัยและบุคลากรในมหาวิทยาลัย

สภาพโดยทั่วไป หอสมุดมหาวิทยาลัย จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการแก่ชุมชนมหาวิทยาลัยนั้นโดยเฉพาะ แม้ว่าในทางทฤษฎี หอสมุดมหาวิทยาลัยส่วนมากจะมีระบบการบริหารแบบรวมอำนาจ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มักจะเป็นระบบการกระจายอำนาจ สาเหตุเนื่องมาจากที่มหาวิทยาลัยมีขนาดใหญ่มาก มีโครงการต่าง ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในวิทยาเขตแห่งเดียว ดังนั้น ด้านความสะดวกและความต้องการของนักศึกษาและอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดหอสมุดคณะขึ้นเพื่อบริการแก่ผู้ใช้หอสมุดเฉพาะกลุ่ม และเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการจัดหาทรัพยากรและบุคลากรในห้องสมุดคณะสูงมาก ตลอดจนการเน้นในเรื่องการทำวิจัยในสาขาสหวิทยาการ จึงทำให้เกิดห้องสมุดเฉพาะสาขาวิชา (Division libraries) เพื่อบริการแก่กลุ่มวิชาการได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

แต่เดิมหาวิทยาลัย จะมีการสร้างหอสมุดขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อรองรับการทำงานทั้งในด้านการบริหาร และการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จาก ค.ศ. ๑๙๔๑ จนถึงปลาย ค.ศ. ๑๙๖๐ มีการสร้างอาคารหอสมุดมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมากมาย อันเป็นผล

มาจากแผนงานชื่อ The Cooperative Committee on Library Building Plans (ค.ศ. ๑๙๔๔-๑๙๔๘) ได้เงินสนับสนุนส่วนหนึ่งมาจาก The Higher Education Facilities Act of 1963

หอสมุดส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้น อาจมีลักษณะไม่ใหญ่โตมโหฬารนัก แต่จะเน้นในการให้ความสะดวก การใช้ประโยชน์และดึงดูดใจให้ศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัย มักจะสร้างเป็นห้องโถงโล่ง ๆ ทรัพยากรหอสมุดจะอยู่ในที่หิบบนได้ง่ายและสะดวก มีที่นั่งแทรกอยู่ระหว่างพื้นที่โล่งกับทรัพยากรเหล่านั้น อาคารหอสมุดที่มีขนาดใหญ่มากได้แก่ อาคารหอสมุดของมหาวิทยาลัยโคโรนา โค มหาวิทยาลัยเท็กซัสแห่งออस्टิน มหาวิทยาลัยแคโรไลนาเหนือที่ เชปเปิล ฮิล และมหาวิทยาลัยคอนเนคติกัต แต่ละแห่งมีเนื้อที่อย่างน้อย ๔๐๐,๐๐๐ ตารางฟุต หรือ ๓๗,๒๐๐ ตารางเมตร ฐหนังสือประมาณ ๒ ล้านเล่ม มีที่นั่งประมาณ ๓,๐๐๐ ที่นั่ง มีเจ้าหน้าที่หอสมุดประมาณ ๒๐๐ คน

ทั้ง ๆ ที่มีอาคารหอสมุดขนาดใหญ่เช่นนั้น ก็ยังไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของผู้ใช้หอสมุดได้ทุกประการ มหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ หลายแห่งจึงจัดหนังสือที่ใคร ๆ ต้องการใช้ร่วมกันแยกไว้ต่างหาก อาจมีขนาดเพียง ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม ซึ่งปกติบริการเช่นนี้จะเป็นบริการที่จัดให้แก่กักศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดมีห้องสมุดลามอนท์ (Lamont) ซึ่งเปิดบริการเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๘ เป็นผู้ริเริ่ม หลังจากนั้น มีมหาวิทยาลัยมิชิแกน อิลลินอยส์ แสตนฟอร์ด เฮลล์ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ปฏิบัติตาม

ต้น ค.ศ. ๑๙๕๐ หอสมุดมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่กว่า ๑๐๐ แห่ง ในสหรัฐอเมริกาบับสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องประมาณ ๒๐,๐๐๐ ชื่อเรื่อง และมีทรัพยากรเพิ่มขึ้นประมาณ ๕,๕๐๐ เล่มต่อปี งบประมาณที่ใช้ในการจัดหาประมาณปีละ ๑.๗ ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ จากเงินงบประมาณทั้งหมด ๕.๒ ล้านเหรียญ และ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ของหอสมุดขนาดใหญ่เหล่านี้มีวัสดุย่อยส่วน ๑ ล้านชิ้น ที่ไม่มีในรูปของสิ่งตีพิมพ์ เอกสารเกี่ยวกับท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐบาลทั้งในและ

การด้วย  
มีคณะ-  
ย์ และ  
ดังกล่าว  
หาและ  
วิทยาลัย

ย

ทรัพยากร  
สะดวก  
สำหรับ  
แยกไว้  
องสมุด

มากกว่า  
เจ้าหน้าที่  
ง ๆ เช่น  
ารขอรับ  
การใช้  
ภาคชั้นนี้

ทยาลัย

ทรัพยากร  
ขนาดใหญ่  
จึงเป็น  
วมมือกัน  
mington  
rogram  
,C) และ  
งมุ่งที่จะ  
ุดทั้งสิ้น

ต่างประเทศ ตลอดจนสหประชาชาติและองค์การระหว่างชาติอื่น ๆ จะมีอยู่ทุกหอสมุด แม้ว่าในอดีตจะเคยเน้นในเรื่องของวัสดุตีพิมพ์ แต่ปัจจุบันนี้หอสมุดมหาวิทยาลัยจะมีทรัพยากรทุกรูปแบบ นับตั้งแต่บันทึกไว้ในกระดาษไปปรีสไปจนถึงแถบแม่เหล็ก

ในเมืองมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เน้นในเรื่องการสอนและการทำวิจัยในหลายสาขาวิชาชีพ หอสมุดมหาวิทยาลัยจึงต้องมีทรัพยากรให้ครอบคลุมทุกสาขา ความต้องการและความสนใจในเรื่องของนานาชาติ ทำให้หอสมุดต้องจัดหาทรัพยากรทุกรูปแบบจากทุกมุมโลก

### หอสมุดมหาวิทยาลัยในยุโรปบางแห่ง

มหาวิทยาลัยของประเทศในแถบยุโรปเริ่มจัดตั้งขึ้นในราว ค.ศ.๑๕๐๐ มหาวิทยาลัยเหล่านี้จึงมีระบบการบริหารงานที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน แต่ละสถาบันก็มีระบบการบริหารที่แตกต่างกัน การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยหลายแห่งจะเน้นหนักด้านปรัชญาทฤษฎี ในขณะที่อีกหลายแห่งจะเน้นหนักด้านวิชาชีพ กฎหมายและการแพทย์ หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศเหล่านี้ก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ หอสมุดบางแห่งมีระบบการบริหารงานแบบรวมอำนาจ ในหลายแห่งจะมีหอสมุดมหาวิทยาลัยเป็นหลัก และในอีกหลายแห่งจะเน้นหนักที่หอสมุดคณะ

หลัง ค.ศ.๑๕๐๐ หอสมุดมหาวิทยาลัยขยายตัวใหญ่ขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการพิมพ์และการได้หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ต้นฉบับตัวเขียนจากห้องสมุดวัดที่ถูกปิดลง ในช่วงคริสศตวรรษที่ ๑๖ ถึงคริสศตวรรษที่ ๑๘ หอสมุดมหาวิทยาลัยจึงได้รับหนังสือและเอกสารตัวเขียนจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นตำราทฤษฎีและหนังสือหายาก

หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศส หอสมุดที่มีความสำคัญและมีขนาดใหญ่ที่สุดคือ หอสมุดมหาวิทยาลัยปารีส ที่ซอร์บอนน์ (Sorbonne) เอกสารส่วนใหญ่เป็นต้นฉบับตัวเขียน ในระยะแรกของกา

ปฏิวัติในฝรั่งเศสใน ค.ศ.๑๗๘๘ หอสมุดนี้ มีหนังสือประมาณ ๒๕,๐๐๐ เล่ม ต้นฉบับตัวเขียน ๒,๐๐๐ ฉบับ และถูกปิดลงพร้อมกับมหาวิทยาลัยใน ค.ศ.๑๗๙๒ ใน ค.ศ.๑๗๙๕ หอสมุดถูกยึด หนังสือ เอกสารต่าง ๆ จึงกระจายไปสู่ห้องสมุดประชาชน มีการนำต้นฉบับตัวเขียนไปเก็บไว้ที่ Bibliotheque Nationale ต่อมาได้เปิดมหาวิทยาลัยปารีสขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และได้จัดตั้ง Bibliotheque de la Universite ใน ค.ศ.๑๘๐๐ หอสมุดมหาวิทยาลัยปารีสมีหนังสือมากกว่า ๑ ล้านเล่ม ในทุกแขนงวิชา ปัจจุบันหอสมุดมหาวิทยาลัยปารีสประกอบด้วยหอสมุดสำคัญ ๓ แห่ง และหอสมุดของสถาบันย่อย ๆ อีกจำนวนหนึ่ง ที่ซอร์บอนน์ ให้บริการด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์ ส่วนด้านกฎหมาย การแพทย์ และเภสัชศาสตร์ นั้นมีอยู่ที่ Bibliotheque St.Cenevieve และ Bibliotheques d'Orsay. นอกจากนี้ในกรุงปารีส หอสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยสำคัญมีจำนวนมากกว่า ๓๐ แห่ง และทั่วประเทศ ฝรั่งเศสมีมากกว่า ๑๐๐ แห่ง สถาบันการศึกษาชั้นสูงในฝรั่งเศสล้วนสังกัดอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาแห่งชาติ ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในการจัดหาหนังสือและเอกสาร ยกเว้นสถาบันที่อยู่ใต้การปกครองของโบสถ์

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ หอสมุดสถาบันการศึกษาชั้นสูงในฝรั่งเศส ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ใช้และการขาดแคลนบุคลากร ซึ่งผู้บริหารก็ได้แก้ปัญหาโดยการนำเทคนิคเครื่องมืออัตโนมัติสมัยมาใช้ มีการจัดระบบการบริหารงานใหม่ และใช้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ ในศตวรรษที่ ๑๘ มหาวิทยาลัยที่สำคัญในประเทศอังกฤษ มี ๒ แห่งคือ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และออกฟอร์ด หอสมุดของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๕๐๐ และประสบกับปัญหาความขัดแย้งทางศาสนา ในสมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ ๘ ใน ค.ศ. ๑๕๓๗ ทำให้หนังสืออันมีค่าและต้นฉบับตัวเขียนจำนวนมากถูกทำลาย แม้ว่าหอสมุดมหาวิทยาลัยได้พยายามรวบรวมไว้บ้าง แต่ส่วนใหญ่ถูกตัวแทนของพระมหากษัตริย์ยึดและขายเป็นเศษกระดาษ

ก.ศ  
ออกฟอร์ด  
Bodley)  
ต้นฉบับตัว  
ให้กับมหา  
เป็นบรรณ  
หอสมุดช  
ส่วน  
หนังสือเพ  
ต่อมาหอ  
ตลอดจน  
ขุนนาง  
จนถึง ก.ศ  
ส่วนใหญ่  
อังกฤษ  
วิทยาลัย  
ได้แก่ หอ  
บริจาคห  
ทำให้หอ  
นอ  
ออกฟอร์  
ที่ตั้งขึ้น  
กลาสโก  
เซนต์แ  
ค.ศ.๑๔๕  
of Edinb  
สกอตดิ  
แต่เพิ่งจะ  
ในหอสม  
อื่น ภาย  
วิทยาลัย  
เช่น มหา  
ใน ค.ศ.  
ต้นสมัย  
หนังสือ  
หนังสือ  
ยังมีหอ

ค.ศ.๑๖๐๒ มีการจัดตั้งหอสมุดมหาวิทยาลัย ออกฟอร์ดขึ้นใหม่โดย เซอร์ ธรอมัส บอดลีย์ (Sir Thomas Bodley) เป็นผู้รอบรู้เกี่ยวกับแหล่งของหนังสือและ ค้นฉบับตัวเขียน ได้อุทิศหอสมุดส่วนตัวและเงินสนับสนุน ให้กับมหาวิทยาลัยโดยมี ธรอมัส เจมส์ (Thomas James) เป็นบรรณารักษ์คนแรก และได้ทำรายการสิ่งพิมพ์ของ หอสมุดซึ่งขณะนั้นมีประมาณ ๒,๐๐๐ เล่ม

ส่วนหอสมุดมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ขณะนั้นมี หนังสือเพียง ๓๐๐ เล่ม เอกสารตัวเขียน ๑๕๐ ฉบับ ค่อมมาหอสมุดได้รับบริจาคหนังสือและค้นฉบับตัวเขียน ตลอดจนเงินสนับสนุนเพื่อซื้อหนังสือจากบรรดาเหล่า ขุนนาง ทำให้หอสมุดมีความก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ จนถึง ค.ศ.๑๘๐๐ หอสมุดมีหนังสือประมาณ ๑ ล้านเล่ม ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ วรรณคดี อังกฤษ ส่วนหอสมุดมหาวิทยาลัยในสังกัดของมหา- วิทยาลัยเคมบริดจ์ ส่วนมีความก้าวหน้าขึ้นเช่นกัน ได้แก่ หอสมุด Trinity College ในไอร์แลนด์ ได้รับ บริจาคหนังสือจากกองทัพอังกฤษ และบุคคลอื่น ๆ ทำให้หอสมุดมีหนังสือประมาณ ๑ ล้านเล่ม เช่นกัน

นอกจากหอสมุดมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และ ออกฟอร์ดในอังกฤษแล้ว ยังมีมหาวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ ที่ตั้งขึ้นในสก๊อตแลนด์และไอร์แลนด์ เช่น มหาวิทยาลัย กลาสโกว์ (The University of Glasgow) มหาวิทยาลัย เซนต์แอนดรูส์ (University of Andrews) ตั้งขึ้นใน ค.ศ.๑๔๕๓ มหาวิทยาลัยเอดินเบอร์กัน (University of Edinburgh) ตั้งขึ้นใน ค.ศ.๑๕๘๓ และ มหาวิทยาลัย สกอตติช (Scottish University) ตั้งขึ้นก่อน ค.ศ.๑๕๐๐ แต่เพิ่งจะมีการจัดตั้งหอสมุดกลางใน ค.ศ.๑๖๓๐ หนังสือ ในหอสมุดยังมีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับหอสมุด อื่น ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มหาวิทยาลัยและ วิทยาลัยหลายแห่งได้รับการสถาปนาขึ้นในเมืองที่สำคัญ เช่น มหาวิทยาลัยยอร์ก (University of York) ตั้งขึ้น ใน ค.ศ.๑๙๖๓ หอสมุดของมหาวิทยาลัยเป็นอาคาร ทันสมัยจัดหนังสือบริการในแบบชั้นเปิด มีร้านค้า หนังสือในอาคารหอสมุด มีโทรศัพท์วงจรปิด เพื่อนำ หนังสือจากหอสมุดไปสู่ห้องเรียนหรือสำนักงาน และ ยังมีหอสมุดวิทยาลัยสาขาเป็นส่วนสนับสนุนการบริการ

ของสำนักหอสมุดกลาง

ใน ค.ศ.๑๘๖๐ หอสมุดมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด มีระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพสูง เพราะมีหอสมุด มหาวิทยาลัย และสถาบันหลายแห่งในสังกัดมีหนังสือ ในหอสมุดเหล่านี้ไม่น้อยกว่า ๕ ล้านเล่ม จึงทำให้หอสมุด นี้เป็นศูนย์กลางการวิจัยที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมนี ส่วนมาก ตั้งขึ้นก่อน ค.ศ.๑๕๐๐ ระยะเวลาหอสมุดมีขนาดเล็ก ค่อมมาจึงได้รับหนังสือจากวัดที่ถูกปิดลง เนื่องจาก สงครามศาสนา ค.ศ.๑๘๑๕ หอสมุดมหาวิทยาลัยที่ กอตติงเกน (Göttingen) ไฮเดลเบิร์ก (Heidelberg) ไลพ์ซิก (Leipzig) เบรดอ (Bredau) และ สตราสส์บูร์ก (Strasbourg) แต่ละแห่งมีหนังสือประมาณ ๓-๔ แสน เล่ม นอกจากนี้หอสมุดยังมีผู้บริหารที่มีความรู้ทางวิชา ชีพบรรณารักษศาสตร์ มีแนวความคิดที่จะปรับปรุง บริหารหอสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของชาว เยอรมันอีกด้วย

ศตวรรษที่ ๒๐ เป็นช่วงระยะเวลาที่หอสมุดใน เยอรมนีมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากในทุกด้าน ถึง แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและเอกสารจากต่างประเทศ อันเป็นผล มาจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ ความต้องการข้อมูลด้าน วิทยาศาสตร์ และอุตสาหกรรม ทำให้หอสมุดสถาบัน และวิทยาลัยเทคนิคมีความก้าวหน้ามาก แม้จะเผชิญ กับความไม่แน่นอนของภาวะการเมือง เศรษฐกิจ และ สภาพเงินเฟ้อตามมา

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้หอสมุดหลายแห่ง ในเยอรมนีถูกทำลาย และได้รับความเสียหายอย่างมาก ทั้งในด้านอาคารสถานที่ บุคลากรและจำนวนหนังสือ ได้นำค้นฉบับตัวเขียนที่มีค่าและหนังสือพิมพ์ในระยะ แรก ซึ่งมีประมาณ ๑ ล้านเล่ม ไปเก็บรักษาไว้ในสถานที่ ปลอดภัย

ภายหลัง ค.ศ.๑๙๔๕ มีการแบ่งประเทศเยอรมนี ออกเป็นเยอรมันตะวันออกและเยอรมันตะวันตก เยอรมัน ตะวันออกมีการปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ ภายใต้ การควบคุมของรัสเซีย มหาวิทยาลัยสำคัญหลายแห่ง

มังสื่อ  
ฉบับ  
๑๕๒  
่าง ๆ  
ฉบับ  
ค่อมมา  
จัดตั้ง  
อสมุด  
๖ ใน  
ะกอบ  
สถาบัน  
รด้าน  
เพทย์  
:vieve  
ปารีส  
กกว่า  
, แห่ง  
อยู่ใน  
ะมาณ  
กวัน

สถาบัน  
ยวกับ  
ลากร  
องมือ  
นใหม่

ระเทศ  
และ  
แห่งนี้  
ความ  
ค.ศ.  
จำนวน  
ยาม  
:มหา-

เช่น มหาวิทยาลัยทีนา (University of Tena) ไลพ์ซิก (Leipzig) และ รุสทอก (Rustock) ได้เปลี่ยนเป็น ศูนย์การเรียนการสอนระบอบคอมมิวนิสต์ สำหรับ หอสมุดมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องจัดหาหนังสือเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จะเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นไปตาม นโยบายของรัฐบาล ใน ค.ศ.๑๙๖๐ หอสมุดมหาวิทยาลัย สำคัญ ๖ แห่ง ในเยอรมนีตะวันออกมีหนังสือรวมกัน กว่า ๘ ล้านเล่ม โดยมีหอสมุดมหาวิทยาลัยที่ไลพ์ซิก เป็นหอสมุดที่ใหญ่ที่สุด

ส่วนเยอรมนีตะวันตก ภายหลังสงคราม ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ คือ ฟรียูนิเวอร์ซิตีออฟเวสต์ เบร์ลิน (Free University of West Berlin) หอสมุดมหาวิทยาลัยนี้มีหนังสือประมาณ ๑ ล้านเล่ม ในขณะที่หอสมุดมหาวิทยาลัยที่แฟรงค์เฟิร์ต(Frankfurt) ถูกทำลายเกือบหมด ได้จัดตั้งขึ้นใหม่และมีหนังสือถึงหนึ่งล้านสองแสนเล่ม มีการจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคแห่งใหม่ขึ้นในเขตเมืองสำคัญ พร้อมกับการจัดตั้งระบบ หอสมุดเฉพาะสาขารวม ๑๘ แห่ง มีหนังสือรวมกัน มากกว่า ๑๖ ล้านเล่ม หอสมุดเหล่านี้ต้องเผชิญกับ ปัญหาสำคัญ ได้แก่ ปัญหาการจัดสร้างอาคาร ปัญหาการจัดเอกสารสิ่งพิมพ์และปัญหาการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อให้เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาและจำนวนรายวิชาที่เพิ่มมากขึ้น หอสมุดมหาวิทยาลัยในเยอรมนีตะวันตก เปรียบเสมือนห้องปฏิบัติการของนักศึกษา มากกว่าเป็นห้องอ่านหนังสือ

**หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย**

หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยก่อน พ.ศ. ๒๔๘๔ มีลักษณะเป็นห้องสมุดปิดทั้งสิ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา กิจการหอสมุดมหาวิทยาลัย ในประเทศไทยได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจาก มีการสอนวิชาการจัดห้องสมุดโดยศาสตราจารย์ชาวอเมริกันจากมูลนิธิฟูไลบรท์ และหอสมุดมหาวิทยาลัย หลายแห่งได้สนับสนุนให้บรรณารักษ์ไปศึกษาวิชา บรรณารักษศาสตร์ ณ ต่างประเทศ หลายมหาวิทยาลัย ได้สร้างอาคารหอสมุดใหม่ เช่น วิทยาลัยวิชาการศึกษา

(มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัจจุบัน)และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีสัญญาได้รับความช่วยเหลือ จากมหาวิทยาลัยอินเดียมา สหรัฐอเมริกาในการปรับปรุง และจัดการสร้างอาคารหอสมุดใหม่ เป็นอาคารที่ทันสมัย เหมาะสมที่จะเป็นหอสมุดมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง และได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญชาวอเมริกันคือ นางสาวมาร์กาเร็ต กริฟฟิน (Miss Margaret Griffin) มาช่วยดำเนินการ วางรากฐานตามแนวใหม่ให้แก่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ก่อน โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่ ๒๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๓ ถึง ๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๖ แล้วจึงได้ให้ความช่วยเหลือ แก่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย โดยให้ทุนไปศึกษาต่อ วิชาบรรณารักษศาสตร์ ณ สหรัฐอเมริกาหลายทุน เป็นผลให้หอสมุดมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยหลายแห่ง ได้พยายามจัดหอสมุดให้ทันสมัย และให้บริการแก่นักศึกษาก็ศึกษา และอาจารย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้จัดให้มีการสอนวิชาการ ใช้ห้องสมุด แก่นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ปัจจุบันหอสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีบรรณารักษ์ที่สำเร็จการศึกษาวิชา บรรณารักษศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินงานทั้งสิ้น

ในด้านการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยและ วิทยาลัย ได้เปลี่ยนแนวทางการสอนมาเป็นวิธีให้นักศึกษ นักศึกษา ค้นคว้าทำรายงานหรือภาคินพนธ์ในวิชาต่าง ๆ เหตุผลนี้เองทำให้หอสมุดกลายเป็นหัวใจของการศึกษา

หอสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ มีระบบการบริการ งานแบบมีหอสมุดกลาง จัดหนังสือในระบบชั้นเปิด โดยใช้ทั้งระบบการจัดหมู่ของดิวอี้ และใช้ระบบการจัดหมู่แบบรัฐสภาอเมริกา

**การแบ่งสายงานหอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย**

หอสมุดมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปจะมีระบบการ บริหารงาน ๒ ระบบ คือ

- ๑ ระบบการบริหารงานแบบรวมอำนาจ (Centralization) หมายถึง การที่หอสมุดกลางทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง

ดำเนินงานแบบ Central การจัดซื้อหนังสือเหล่านั้นกลางจะ (Physic วัสดุ กึ่งเดี่ยว จึงจะส คดี อำนาจ หอสมุด เช่น พ ๑ หมายถึง ในการ

ดำเนินงาน และมีห้องสมุดคณะสังกัดอยู่ การบริหารงานแบบรวมอำนาจนี้ นิยมใช้กันอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๑.๑ การรวมอำนาจไว้ในศูนย์กลาง (Administrative Centralization) คือหอสมุดกลางเป็นศูนย์กลางในการจัดซื้อหนังสือ ทำบัตรรายการ จัดหมู่หนังสือ เครื่องหนังสือออกให้ยืมแก่หอสมุดของมหาวิทยาลัย หอสมุดเหล่านั้นมีหน้าที่เพียงให้บริการแก่ผู้ใช้ โดยหอสมุดกลางจะควบคุมด้านสิ่งพิมพ์งานเทคนิคและงานบริหาร

๑.๒ การรวมทุกอย่างไว้ในอาคารเดียวกัน (Physical Centralization) หมายถึง การจัดรวมหนังสือ วัสดุ งานเทคนิคและงานบริการไว้ที่หอสมุดกลางเพียงแห่งเดียว การจัดแบบนี้ หอสมุดจะต้องมีขนาดใหญ่มาก จึงจะสามารถให้บริการทุกด้านแก่ผู้ใช้หอสมุดได้

ตัวอย่างหอสมุดที่มีระบบการบริหารงานแบบรวมอำนาจ ได้แก่ หอสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนหอสมุดที่การบริหารงานแบบรวมอำนาจด้านงานเทคนิค เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒ การบริหารงานแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง หอสมุดกลางและหอสมุดอื่น ๆ ต่างมีอำนาจในการดำเนินงานอย่างอิสระไม่เกี่ยวข้องกัน การบริหาร

งานแบบนี้อาจจัดได้อีกลักษณะหนึ่ง คือ การกระจายอำนาจคิดประสานกัน (Co-ordinated Decentralization) หมายถึง หอสมุดกลางและหอสมุดคณะต่างก็มีเจ้าหน้าที่ มีงบประมาณการเงิน เป็นของตนเอง แต่จะให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ เช่น โครงการจัดทำสหบัตร การกำหนดงบประมาณ ตัวอย่างหอสมุดที่มีระบบการบริหารงานลักษณะนี้ได้แก่ สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

การแบ่งสายงานของหอสมุดมหาวิทยาลัย สามารถจัดได้หลายวิธี เช่น การจัดสายงานตามหน้าที่หรือตามลักษณะงานที่จะต้องทำ การจัดสายงานตามกระบวนการของงาน การจัดสายงานตามชนิดหรือประเภทของสิ่งพิมพ์ เช่น แผนกเอกสารพิเศษ แผนกหนังสือหายาก เป็นต้น การจัดสายงานตามลักษณะประเภทของผู้มารับบริการ เช่น แผนกผู้ใหญ่ แผนกเด็ก แผนกคนตาบอด หรือการจัดสายงานตามสภาพภูมิศาสตร์ และการจัดสายงานตามสาขาวิชา เป็นต้น ซึ่งปรากฏตามแผนภูมิต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
ปรับปรุง  
ทันสมัย  
แท้จริง  
บริการ  
เน้นการ  
การศึกษา

๒๕๐๓  
วัยเหลื่อ

และ  
ศึกษาต่อ  
หลายทุน  
สายแห่ง  
บริการแก่  
นอกจาก  
วิชาการ  
มุขมหา-  
กษาวิชา

าลัยและ  
ให้हित  
เขาต่าง ๆ  
การศึกษา  
ารบริการ  
บชั้นเปิด  
ระบบการ

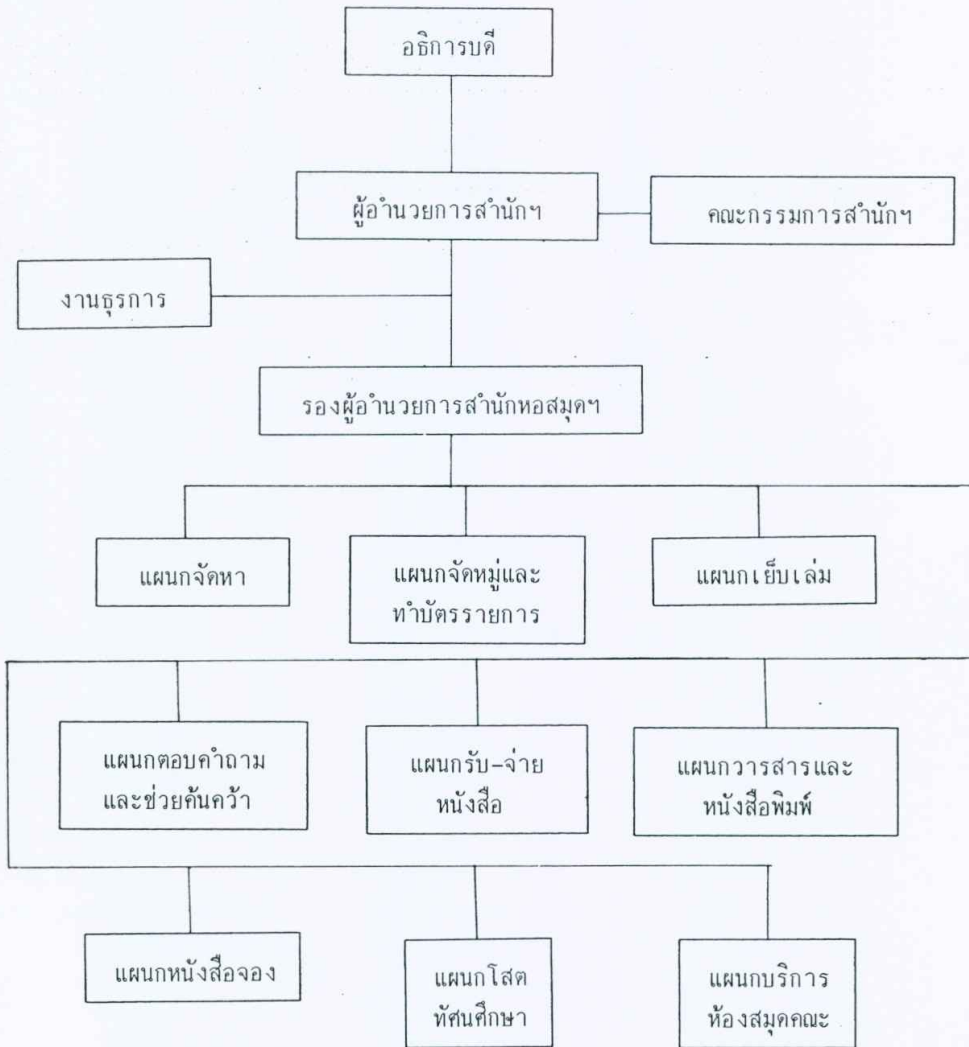
าลัยใน

บบการ-

ralization)  
ูนย์กลาง

แผนภูมิที่ ๑ แผนภูมิแสดงการจัดสายงานตามกระบวนการของงาน

แผนภู

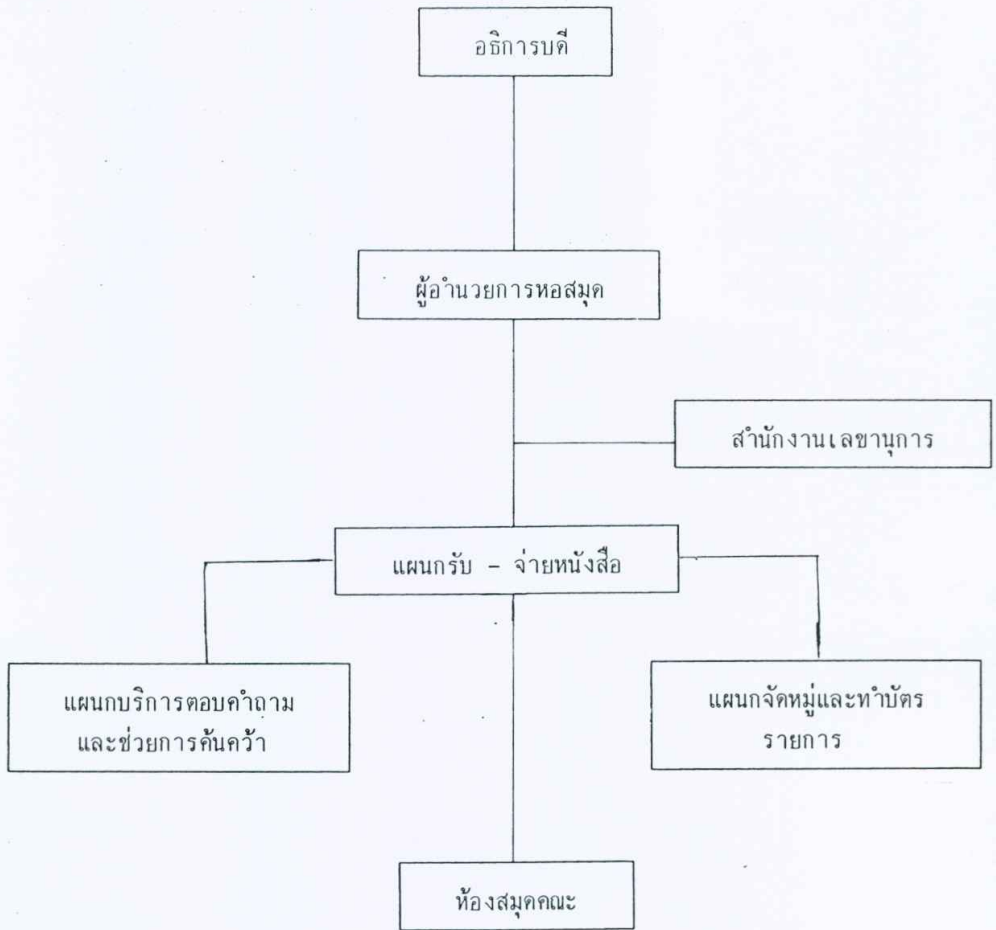


แ

แหล่งที่มา : สายสุตา คชเสนี ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หน้า ๖๙

แ

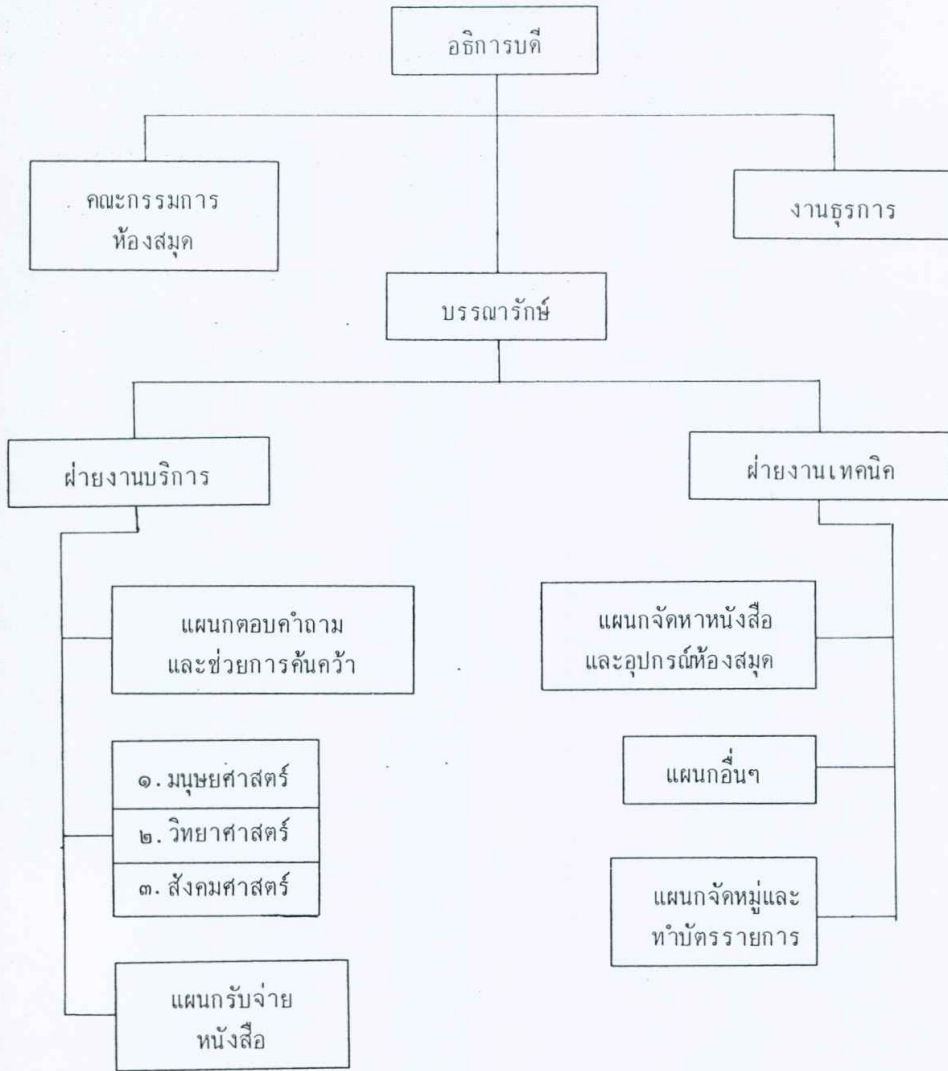
แผนภูมิที่ ๒ การจัดสายงานตามหน้าที่



แหล่งที่มา : Guy R. Lyle. The Administration of the College Library. p. 42



แผนภูมิที่ ๓ แผนผังการจัดสายงานตามสาขาวิชา



แหล่งที่มา : สายสุดา คชเสนี ล.ค. หน้า ๗๑

ค.  
ประเทศ  
มหาวิท  
"ความร  
"ไทย" เ  
ศรีนครี  
บรรณาร  
ผลการ  
ฝ่ายต่าง  
กลุ่มงาน  
วิเคราะห์  
และกลุ่  
การประ  
การทำงาน  
โดยยึด  
แก่ผู้ใช้  
ด้านตำ  
ค  
๑  
ห้องสร  
๒  
ทำบัตร  
๓  
๔  
ภาษา  
๕  
๖  
๗  
๘  
๙  
๑๐  
๑๑  
๑๒  
๑๓  
๑๔  
๑๕  
๑๖  
๑๗  
๑๘  
๑๙  
๒๐  
๒๑  
๒๒  
๒๓  
๒๔  
๒๕  
๒๖  
๒๗  
๒๘  
๒๙  
๓๐  
๓๑  
๓๒  
๓๓  
๓๔  
๓๕  
๓๖  
๓๗  
๓๘  
๓๙  
๔๐  
๔๑  
๔๒  
๔๓  
๔๔  
๔๕  
๔๖  
๔๗  
๔๘  
๔๙  
๕๐  
๕๑  
๕๒  
๕๓  
๕๔  
๕๕  
๕๖  
๕๗  
๕๘  
๕๙  
๖๐  
๖๑  
๖๒  
๖๓  
๖๔  
๖๕  
๖๖  
๖๗  
๖๘  
๖๙  
๗๐  
๗๑  
๗๒  
๗๓  
๗๔  
๗๕  
๗๖  
๗๗  
๗๘  
๗๙  
๘๐  
๘๑  
๘๒  
๘๓  
๘๔  
๘๕  
๘๖  
๘๗  
๘๘  
๘๙  
๙๐  
๙๑  
๙๒  
๙๓  
๙๔  
๙๕  
๙๖  
๙๗  
๙๘  
๙๙  
๑๐๐

ภูมิภา  
วิทยาลัย  
(The  
ตั้งขึ้น  
๕ แห่ง  
สำนัก  
มหาวิ

ความร่วมมือระหว่างหอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เริ่มขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งชมรมบรรณารักษ์มหาวิทยาลัย และได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเรื่อง "ความร่วมมือระหว่างหอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย" เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๒ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน เป็นการสัมมนาระหว่างบรรณารักษ์ระดับหัวหน้าฝ่ายจากมหาวิทยาลัย ๑๓ แห่ง ผลการสัมมนานั้นทำให้มีการจัดตั้งกลุ่มทำงานฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุด ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มงานจัดหา กลุ่มงานวารสารและเอกสาร กลุ่มงานวิเคราะห์เลขหมู่ และทำบัตรรายการ กลุ่มงานบริการ และกลุ่มงานโสตทัศนอุปกรณ์ แต่ละกลุ่มได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยยึดหลักการประหยัด รวดเร็ว และเกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้มากที่สุด ที่ประชุมได้สรุปผลความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ความร่วมมือทางด้านเทคนิค

๑. ความร่วมมือทางการจัดการทรัพยากรห้องสมุด
  ๒. ความร่วมมือด้านการวิเคราะห์เลขหมู่ และทำบัตรรายการ
  ๓. ความร่วมมือในการจัดทำบรรณานุกรม
  ๔. ความร่วมมือในการจัดทำหัวเรื่องหนังสือภาษาไทยและดรรชนีวารสาร
- ความร่วมมือด้านบริการ
๑. บริการยืมระหว่างห้องสมุด
  ๒. ความร่วมมือในการทำสำเนาเอกสารยืมส่วน

นอกจากนี้ หอสมุดสถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคยังได้จัดให้มีโครงการข่ายงานหอสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค หรือเรียกว่า โครงการ PULINET (The Provincial University Library Network) จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างหอสมุดมหาวิทยาลัย ๕ แห่ง ได้แก่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันวิทยบริการ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม และหอสมุดกลางสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของหอสมุด เพื่อสร้างฐานข้อมูลบรรณานุกรม และเพื่อสร้างระบบข่ายงานในการให้บริการผู้ใช้ห้องสมุดระหว่างสถาบันสมาชิกโดยระบบ

การดำเนินงานของโครงการ แบ่งออกเป็น ๔ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ การจัดหาและแลกเปลี่ยนข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศ ระยะที่ ๒ การสร้างฐานข้อมูล ระยะที่ ๓ การให้บริการผู้ใช้ ระยะที่ ๔ ศึกษาวิจัยและประเมินโครงการ ปัจจุบันโครงการ PULINET ได้ดำเนินการกำหนดมาตรฐานการลงรายการของงานพัฒนาทรัพยากรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และคาดว่าหอสมุดสามารถเริ่มต้นสร้างระบบเก็บสารสนเทศด้วยสื่อที่มีประสิทธิภาพสูง เช่น Diskette หรือ Hard disk และสามารถบริการต่อผู้ใช้ห้องสมุดในเครือข่ายได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในอนาคตอันใกล้

จากผลการปฏิบัติงานความร่วมมือระหว่างหอสมุดสถาบันอุดมศึกษาในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ในทรรศนะของผู้บริหารหอสมุดมหาวิทยาลัยเห็นว่า ความร่วมมือระหว่างหอสมุดมหาวิทยาลัยสามารถช่วยแก้ปัญหาทรัพยากรของห้องสมุดได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ช่วยแก้ปัญหาด้านงบประมาณ บุคลากรและด้านบริการตามลำดับ นอกจากนี้ยังสามารถแก้ปัญหาด้านบริการผู้ใช้ ด้านจิตใจ การวิจัย และการสร้างข่ายงานสารสนเทศแห่งชาติด้วย

## การใช้เครื่องจักรกลในหอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ในระยะที่ ๑ ของโครงการเริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๑ หอสมุดสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ได้แก่ หอสมุดและศูนย์เอกสารแห่งภูมิภาค สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันจิตพัฒนาบริหารศาสตร์ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เป็นต้น หอสมุดมหาวิทยาลัยเหล่านี้ ได้นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในงานต่าง ๆ คือ งานวารสาร งานบริการสนเทศ งานจัดการทำรายการหนังสือตลอดจนงานธุรการ สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ใช้ในการประมวลข้อมูล มีทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ และไม่โครคอมพิวเตอร์ โปรแกรมที่ใช้ในงานมีทั้งที่พัฒนาขึ้นเองด้วย ภาษา FORTRAN, COBOL, PL/I, BASIC และการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เช่น CDS/ISIS dBASE II และ dBASE III Plus. เป็นต้น

การใช้คอมพิวเตอร์กับงานหอสมุดที่นับว่าแพร่หลายมาก ได้แก่ งานวารสาร โดยมีสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย เป็นหัวหน้าโครงการจัดทำรายชื้อวารสารในประเทศไทยด้วยคอมพิวเตอร์ โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างหอสมุดในการพัฒนาระบบข้อมูลวารสารแห่งชาติ โดยได้รับเงินอุดหนุนจากองค์การยูเนสโกประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ ไอ บี เอ็ม และพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขึ้นใช้เองโดยนักวิเคราะห์ระบบและโปรแกรมของสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ผลงานที่เกิดขึ้นจากโครงการสหบรรณานุกรมวารสาร พิมพ์ออกเป็นรูปเล่มใน พ.ศ.๒๕๑๘ คือ Union List of Serials in Thailand. Automated Union List of Serials Stage I: Abstract and Index Journals รวบรวมรายชื้อวารสารสาระสังเขปและครุชณีภาษาต่างประเทศ จำนวน ๑,๑๐๐ ชื่อเรื่อง ที่มีอยู่ในหอสมุด ๒๘ แห่ง ในกรุงเทพมหานคร

ระยะที่ ๒ ของโครงการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ได้ใช้คอมพิวเตอร์ IBM 3031 และโปรแกรมสำเร็จรูป CDS/ISIS (Computerized Documentation system/Integrated set of information system) ซึ่งพัฒนาโดยยูเนสโก ในการประมวลผลข้อมูลและได้จัดพิมพ์ Union List of Serials in Thailand (1980) รวบรวมรายชื้อวารสารภาษาอังกฤษ และวารสารภาษาไทยที่มีบทความเป็นภาษาอังกฤษในทุกสาขาวิชา จำนวน ๖,๘๐๐ ชื่อเรื่อง จากห้องสมุด ๔๑ แห่ง ของ ๖ สถาบันในกรุงเทพมหานคร

ระยะที่ ๓ ของโครงการ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าโครงการได้เสนอโครงการจัดทำ Union List of Serials ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ เสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อของบประมาณเพิ่มเติมจากเงินที่ได้รับอุดหนุนจากองค์การยูเนสโก ในการดำเนินการองค์การยูเนสโกได้มอบโปรแกรมสำเร็จรูป CDS/ISIS แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ในระยะแรกนี้ สถาบันวิทยบริการ จุฬาฯ ยังไม่สามารถใช้โปรแกรมนี้ได้ เนื่องจากคอมพิวเตอร์ IBM 370/138 (512k) ที่มีอยู่ที่สถาบันวิทยบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้โปรแกรมควบคุมระบบ DOS/VS ส่วนโปรแกรม CDS/ISIS ต้องใช้ระบบ OS/VSI ฉะนั้นจึงต้องใช้คอมพิวเตอร์ IBM 3031 ที่ศูนย์ประมวลผลด้วยเครื่องจักรแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ใหม่ คือ IBM 3031 (4 MB) พร้อมด้วยระบบ OS/VSI จึงได้ใช้ประมวลผลข้อมูล Union Lists of Serials in Thailand ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ สำเร็จเป็นรูปเล่มใน พ.ศ.๒๕๒๑ ประกอบด้วยวารสารสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในหอสมุด ๖๘ แห่ง จำนวน ๘,๐๐๐ ชื่อเรื่องพร้อมทั้งเพิ่มรายการโยงอีก ๘,๒๐๐ รายการ ฐานข้อมูลสามารถค้นได้โดยระบบออนไลน์ โดยใช้ชื้อวารสาร เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) สำนักพิมพ์ (Publisher) และรายการวารสารที่ห้องสมุดมีอยู่ (Holding)

สำหรับโครงการ Union List of Serial in Thailand ฉบับพิเศษ ครั้งที่ ๓ ยังอยู่ในขั้นดำเนินงาน โดยสถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ขยายขอบเขตของหอสมุดที่ร่วมในโครงการให้กว้างขวางขึ้น ให้ครอบคลุมหอสมุดทั่วประเทศ ขณะนี้หอสมุดที่ร่วมอยู่ในโครงการ มีประมาณ ๑๕๐ แห่ง ส่วนขอบเขตของวารสารได้ขยายให้ครอบคลุมถึงวารสารภาษาไทยที่มีสาระสังเขปเป็นภาษาอังกฤษ

นอกจากการใช้คอมพิวเตอร์กับงานจัดทำสหบรรณานุกรมวารสารแล้ว ยังได้มีการนำคอมพิวเตอร์ไปใช้กับงาน

อื่น ๆ  
ได้จัด  
พัฒนา  
เงินอุด  
ฐานข้อ  
เสนอค  
หนึ่งคือ  
แห่งปร  
วิทยาลัย  
มีผู้ตอง  
สถาบัน  
คิดค่อ  
บริการส  
จึงนับ  
ห้องสม  
ที่  
เทคโนโลยี  
หนังสือ  
Diages  
เรียกคว  
และใช้  
ประมวล  
สำเร็จ  
จนถึงปี  
ทำบัตร  
ส  
โลยีพร  
นำคอม  
วิจัยท  
NEC A  
ใช้ภาษา  
ทั้งในระ  
นี้ยังมีโ

บริการ  
หัวหน้า  
Serials  
ย เพื่อ  
นจาก  
รโกได้  
กรณี-  
บริการ  
คอม-  
บริการ  
โปรแกรม  
/ISIS  
เวเตอร์  
รแห่ง  
กรณี  
IBM  
งได้ใช้  
ailand  
๑๕๒๑  
อสมุด  
ยการ  
ได้โดย  
นสากล  
) และ

ailand  
สถาบัน  
อบเขต  
เ็น ให้  
ที่ร่วม  
อบเขต  
ยาไทย

รายชื่อ  
กับงาน

อื่น ๆ เช่น สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการสร้างฐานข้อมูลงานวิจัยเอกสารพัฒนาชนบท เป็นการทดลองนำผลงานวิจัย ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อสร้างฐานข้อมูล และทดลองเรียกข้อมูลด้วยระบบออนไลน์ เสนอต่อฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกโครงการหนึ่งคือ โครงการสร้างฐานข้อมูลเอกสารของหอเอกสารแห่งประเทศไทย สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเลือกเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจ และเรื่องที่มีผู้ต้องการใช้มากที่สุดเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สามารถติดต่อใช้บริการฐานข้อมูลจากต่างประเทศได้เรียกว่า บริการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลในต่างประเทศ(DIALOG) จึงนับว่าเป็นก้าวสำคัญของการใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุดในประเทศไทย

ห้องสมุดและศูนย์เอกสารแห่งภูมิภาค สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ได้ใช้คอมพิวเตอร์กับงานรายชื่อหนังสือใหม่ โครงการสหราชอาณาจักร และ AGE Digest ใน พ.ศ.๒๕๑๓ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้เรียกด้วยภาษา FORTRAN IV, PL/I และ COBOL และใช้ระบบบันทึกข้อมูลในบัตรคอมพิวเตอร์เพื่อนำไปประมวลผล ต่อมา พ.ศ.๒๕๒๒ เริ่มติดตั้งโปรแกรมสำเร็จรูป CDS/ISIS และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปนี้มาจนถึงปัจจุบัน ในงานจัดหา งานวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ และงานบริการค้นหาหนังสือ

สำนักวิจัยและบริการคอมพิวเตอร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในระบบงานจัดหา เป็นโครงการวิจัยทดลองเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๕ โดยใช้คอมพิวเตอร์ NEC ACOS-300 และสร้างโปรแกรมขึ้นใช้เองโดยใช้ภาษา COBOL ระบบงานจัดหานี้ สามารถทำงานได้ทั้งในระบบออฟไลน์ (off-line) และออนไลน์ นอกจากนี้ยังมีโครงการวิจัยและทดลองบริการจ่าย-รับ และ

บริการช่วยค้นบทความและสาระสังเขปจากบทความวารสารโครงการหลังนี้ได้นำข้อมูลจากวารสาร Key Abstracts Electronic Circuits ซึ่งจัดทำโดย IEEE มาบันทึกลงคอมพิวเตอร์ และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป IRS-4 สามารถค้นข้อมูลจาก ชื่อผู้แต่ง ชื่อบทความ สาระสังเขป โดยอาศัยคำสำคัญ (keyword)

สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ใช้คอมพิวเตอร์ในงานให้บริการค้นหาหนังสือในห้องสมุดและงานจัดหา ซึ่งมีด้วยกัน ๓ โครงการคือ งานควบคุมวารสารหรืองานประมวลผลรายชื่อวารสารที่คาดว่าจะได้รับ งานจัดหาวารสารและงานจัดหาหนังสือ สำหรับงานบริการจ่าย-รับ นั้นเป็นโครงการทดลองโดยใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ EPSON และโปรแกรมภาษา BASIC

ศูนย์บรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช ได้จัดทำครรชนีเอกสารการสอน เพื่อใช้สืบค้นสารนิเทศเกี่ยวกับเอกสารการสอนที่มหาวิทยาลัยผลิตขึ้น และมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และเพื่อบริการด้านวิชาการ รวมถึงการใช้เอกสารการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการเขียนตำราของบรรณาคณาจารย์ ศูนย์บรรณสารสนเทศ ได้เริ่มใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการจัดทำครรชนีเอกสารการสอนในปีการศึกษา ๒๕๒๖ โดยใช้โครงสร้างระบบ MARC FORMAT มาประยุกต์ใช้ และได้ได้รับความร่วมมือจากศูนย์ประมวลผลด้วยเครื่องจักรแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และจอภาพในการพัฒนาโปรแกรมจนสำเร็จลุล่วงไปอย่างน่าพอใจ

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในเบื้องต้นนั้น สำนักหอสมุดได้รับเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ของ Sirius หรือ Victor พร้อมซอฟต์แวร์ คือ dBASES II, Multiplan, Key Index File, Wordstar และ VI 100 หน่วยความจำขนาด 128 K byte ระบบ 16 Bit พร้อมเครื่องพิมพ์ และคาดว่าจะได้ความร่วมมือจากอาจารย์

ภาควิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการพัฒนาประยุกต์ใช้โปรแกรม แต่ปรากฏว่าต้องประสบปัญหา อาจารย์ภาควิชาคณิตศาสตร์มีงานมาก จนไม่สามารถช่วยได้ และเนื่องจากเอกสารของสำนักหอสมุดมีจำนวนมาก เกินความสามารถของเครื่องคอมพิวเตอร์ สำนักหอสมุดฯ จึงได้นำคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ในงานธุรการ ได้แก่ งานงบประมาณเงินเดือน การยืมระหว่างหอสมุด และงานพัสดุ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุดนั้น ส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นของการทดลองและพัฒนา ซึ่งมีเพียงไม่กี่โครงการที่จัดว่าอยู่ในขั้นของการดำเนินงานอย่างแท้จริง

**มาตรฐานหอสมุดมหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕**

หอสมุดมหาวิทยาลัย มีหน้าที่บริการทางวิชาการตามนโยบายของมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความพร้อมในการจัดเก็บ รวบรวม และเผยแพร่ทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งต้องมีผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณวุฒิเพียงพอ มีงบประมาณที่เหมาะสม และจัดบริการตามความต้องการของชุมชนในมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานหอสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อใช้กำหนดจำนวน

และคุณภาพของทรัพยากรห้องสมุด บุคลากร งบประมาณระบบของบริการ ลักษณะและชนิดของบริการที่จำเป็น มาตรฐานฉบับล่าสุดที่กำหนดขึ้นนี้ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของหอสมุดมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น ๒ หมวด คือ หมวด ก. มาตรฐานทั่วไป และ หมวด ข. มาตรฐานเชิงปริมาณ

หมวด ก. มาตรฐานทั่วไป แบ่งออกเป็น ๗ ตอน โดยเริ่มตั้งแต่ตอนที่ ๑-๗ ดังนี้คือ ตอนที่ ๑ โครงสร้างและการบริการ ตอนที่ ๒ การเงิน ตอนที่ ๓ ผู้ปฏิบัติงานในหอสมุด ตอนที่ ๔ ทรัพยากรหอสมุด ตอนที่ ๕ อาคารหอสมุดและครุภัณฑ์ ตอนที่ ๖ การบริการ ตอนที่ ๗ ความร่วมมือระหว่างหอสมุด

หมวด ข. มาตรฐานเชิงปฏิบัติ แบ่งออกเป็น ๔ ตอน โดยเริ่มตั้งแต่ตอนที่ ๘-๑๑ ดังนี้คือ ตอนที่ ๘ จำนวนผู้ปฏิบัติงานในหอสมุด ตอนที่ ๙ อาคารหอสมุดและครุภัณฑ์ ตอนที่ ๑๐ จำนวนทรัพยากรหอสมุด ตอนที่ ๑๑ งบประมาณ

สำหรับรายละเอียดของมาตรฐาน สามารถดูได้จากประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง มาตรฐานหอสมุดมหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕

**ลมูล รัตตากร และ  
เยวภา เจริญศิลป์**

**บรรณานุกรม**

"ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย." ข่าวสารหอสมุดในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒ : ๑ - ๒; กรกฎาคม ๒๕๒๖.

"โครงการขยายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัย : ส่วนภูมิภาค." ใน เอกสารประกอบการประชุมขยายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ครั้งที่ ๖ ระหว่างวันที่ ๑๔-๑๖ มกราคม ๒๕๓๐ ณ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๐.

จรรุพร  
๓  
ชูกุล อ  
ม  
ทพวงมท  
ก  
ทวี มุข  
ป  
นงลักษณ์  
ห  
นวนิธย์  
กุ  
บุบผา  
๓๐  
ประภาว  
จุ  
พจนานฎ  
ลมูล ริ  
สมศรี  
กร  
สายสุดา  
สุทธิลักษณ์  
มัน  
อัมพร  
โร  
Gates.  
Co

ประมาณ  
ที่จำเป็น  
เกณฑ์ใน  
รั้วทั่วไป  
มาตรฐาน

๑๗ ตอน  
โครงสร้าง  
ผู้ปฏิบัติ  
ค. ตอนที่  
บริการ

อีกเป็น ๔  
ตอนที่ ๘  
รหอสมุด  
รหอสมุด

มารอดูได้  
นหอสมุด

กร และ  
ยศิลป์

ทยาลัย.

ห้อง  
สมุด

จารุพร พงศ์ศรีรัตน์. "ไมโครคอมพิวเตอร์ของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่." ห้องสมุด.

๓๐ : ๓๒ - ๓๗ ; กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๒๙.

ชุกุล อรรถนพวรรณ. "การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุดและศูนย์เอกสารแห่งภูมิภาค สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (เอ. ไอ. ที.)." ห้องสมุด ๓๐ : ๓๘ - ๔๘ ; กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๒๙.

ทบวงมหาวิทยาลัย. ประกาศทบวงมหาวิทยาลัยเรื่อง มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๙.

กองวิชาการ สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ทวี มุขชระโกษา และ ชลัช สี่ชะวนิช. บรรณารักษศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม โรงพิมพ์ประเสริฐการพิมพ์, ๒๕๑๑.

นงลักษณ์ ไม่น่วยกิจ. "การใช้คอมพิวเตอร์เพื่องานห้องสมุดในประเทศไทย." ใน บรรณารักษ์ ๓๐ หน้า ๑๖ - ๕๕ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๘.

นวนิตย์ อินทรามระ. "ห้องสมุดสถาบันการศึกษาชั้นสูง." การศึกษาแห่งชาติ. ๓ : ๒๔ - ๒๖ ; กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒.

บุบผา เทวาทุตี. "การใช้คอมพิวเตอร์ในงานวารสารของสำนักบรรณสารการพัฒนา." ห้องสมุด.

๓๐ : ๙๙ - ๑๑๒ ; กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๒๙.

ประภาวดี สืบสนธิ์. การใช้เครื่องมือเทคนิคในห้องสมุด. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

ลมุล รัตตากร. ห้องสมุดบางแห่งในสหรัฐอเมริกา. โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์, ๒๕๒๒.

สมศรี อีสริยเนตร. "คอมพิวเตอร์กับเอกสารการสอน มสธ." ห้องสมุด ๓๐ : ๑๑๓ - ๑๒๐ ; กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๒๙.

สายสุดา คชเสนี. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.

สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง. ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.

"วิวัฒนาการของห้องสมุดบางแห่งในประเทศไทย." ห้องสมุด. ๘ : ๑๙๑ - ๑๙๕ ;

มีนาคม - เมษายน ๒๕๐๗.

อัมพร ปิ่นศรี และ วิสัย อัครอิชยา. สัมฤทธิ์ผลความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๙.

Gates, Jeankey. Introduction to Librarianship. New York : McGraw-Hill Book Company, 1968.

- Johnson, Elmer D. History of Libraries in Western World. 2nd ed. Metuchen, N. J: The Scarecrow Press, 1970.
- Lyle, Guy R. The Administration of The College Library. 4th ed. New York: The H. W. Wilson Company, 1974.
- Steven, Normon D. "University Libraries," in Encyclopedia of Library and Information Science. V. 17. p. 339 - 341, New York: Marcel Dekker Inc., 1974.
- Thompson, James. An Introduction to University Library Administration. London: Clive Bingley, 1970.
- Wijasuriya, Dck., Hust-Tu, Lim and Nadarajah, Radha. The Barefoot Librarians. London: Clive Bingley, 1975.

เกรียง'

"วิทยา  
จรรยายังเป็นก  
กับการศึ  
อพยพ  
เรื่องที  
ดวงเด็วิโรฒ วิ  
(สาขา  
พัฒนา  
ตำแหน่ง  
ท่านยัง  
คารณี่ราชานุก  
โรงพย  
พิเศษ วิ  
เรียนได้  
ธวัชชัยมหิตล  
คือ "หลั